

Tanulhatnánk FIATéktól!

Lehangoló könyv- és könyvtárhasználat egy szakmunkásképző iskolában

1987 májusában felmérést végeztem a miskolci Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakmunkásképző Iskolában. Az iskola 1981-ben jött létre három kis vidéki iskola összevonásából. Az épületet egy másik szakmunkásképzőtől örökölte. 750 tanulója, 14 tanterme van, az oktatás délelőttönként folyik. A könyvtár egy volt szolgálati, szoba-konyhás lakásban, az alagsorban kapott helyet, alapterülete 46 négyzetméter. A több mint 10 000 kötet plafonig érő polcrendszeren van elhelyezve.

A vizsgálat célja a tájékozódás volt, annak a felmérése, hogy a véletlenszerűen kiválasztott tanulók és a gyakori iskolai könyvtárlátogatók könyv- és könyvtárhasználati szokásai, ízlése között van-e valami eltérés. A vizsgálatban nyolcvanhat tanuló vett részt. A tanulók két különböző kérdőívet töltöttek ki: hatvanhatan egy 32 kérdésből állót, húszan pedig egy 17 kérdéses tartalmazót. Az 1. sz. kérdőív kitöltői: huszonhét elsős dísznövénykertész (három fiú és huszonnégy lány); tizennyolc másodikos élelmiszertartósító (valamennyi lány); huszonegy harmadikos húsfeldolgozó (mind fiú); összesen tehát hatvanhatan voltak. A 2. sz. kérdőívet hat elsős lány, három másodikos lány és két fiú, továbbá négy harmadikos lány és öt fiú, összesen húsz tanuló töltötte ki.

Első látásra kicsit hosszúnak tűnhet az 1. kérdőív 32 kérdése, de ha arra gondolunk, milyen tényezők befolyásolhatják az olvasást mint szabadidős tevékenységet – az ízlésről nem is beszélve – már érthetővé válik. A másodikat azért szűkítettem 17 kérdésre, mivel kitöltői rendszeres látogatói az iskolai könyvtárnak, őket jobban ismertem. A kérdéseket három témakörbe osztottam be: családi háttér, szabadidős tevékenység, iskola.

A vizsgálat eredményei. Elsősorban szakmunkás szülők gyermekei választják ezt az is-

kolát, akik a város agglomerációs környékéről naponta bejárnak. A megkérdezettek 58,5 százaléka jó lakáskörülmények között él. A családi könyvtárak nagysága eltérő: hét tanuló családjában van ötven kötetnél kevesebb (10,6 százalék), tizenháromnál 50 és 100 (19,7), tizenhatalnál 100 és 200 (27,2), tizenkilencnél 200 és 500 közötti (28,8), ötnél 500-nál több (7,6) könyv. Négyen (6 százalék) nem tudtak válaszolni. A saját könyvek száma a következőképpen alakult: az elsősök közül tíznek volt 50-nél kevesebb, kilencnek 50 és 100, ötnek 100 és 200, egynek 200 és 500 közötti mennyiségű könyve. A másodikosoknál és a harmadikosoknál ez így alakult: 7, 3, 2, 1, illetve 12, 5, 2 és 2.

Látható, hogy a legtöbb tanulónak elég kevés saját könyve van. Arra gondolhatnánk, hogy harmadikos korukra növekszik saját könyvtáruk, úgy tűnik azonban, hogy amiként a szabadidős tevékenységek között a harmadik helyre esik vissza az olvasás végzős korukra, a könyvgyűjtés is abbamarad. A családi könyvtárak elég vegyes képet mutatnak. Bennük krimi, sci-fi, lányregények, kötelező olvasmányok, háborús irodalom, sport témájú könyvek mellett verseskötetek is találhatók, főleg *Petőfi*, *József Attila*, *Radnóti*, *Arany János*, *Ady* gyűjteményes munkái. Olyan remekművek, mint a *Háború és béke*, a *Vörös és fekete* egyszerűen vannak megemlítve, kedvenc könyvként azonban megvéletlenül sem szerepelnek, ahogy a verseket sem említik.

A szabadidős tevékenységek között az elsősoknél még az élen szerepel az olvasás. Ez másodikban a másodikra, harmadikban a harmadik helyre esik vissza. Összesen 34 tanuló nyilatkozott úgy, hogy olvas szabadidejében. Ez a megkérdezettek 51,5 százaléka. Könyvtári tagságot viszont jóval többen, ötvenhatan említettek. Ebből valóban könyvtárlátogató

negyvenkettő, ők havonta járnak könyvtárba, míg a többiek átlag félévente. A nem túl gyakori látogatók leginkább újságokat, képes ifjúsági magazinokat olvasgatnak, esetleg a tanulmányaikhoz kénytelenek valamilyen kézikönyvet kézbe venni, hiszen hatvanegy tanuló állította: nemcsak a tankönyvet használja a tanuláshoz. Különösen azok forgatják előszeretettel a kézi- és segédkönyveket kiegészítésként, akik megszerették a szakmájukat (számuk 45). A többiek is kénytelenek valamilyen segédkönyv után nyúlni, mivel tankönyveikben nem mindig találják meg a szükséges információkat. A dísznövénykertészek szakmai könyveiben például nincs egyetlen színes kép sem, a virágok latin neve is sok helyen hiányzik stb. Tankönyveik helyenként érthetetlenek, jellegtelenekek, a puha fedél miatt gyorsan elhasználódnak. Pedig az igényesen kivitelezett, jól felépített tankönyv közelebb viheti őket az olvasáshoz és a tanuláshoz.

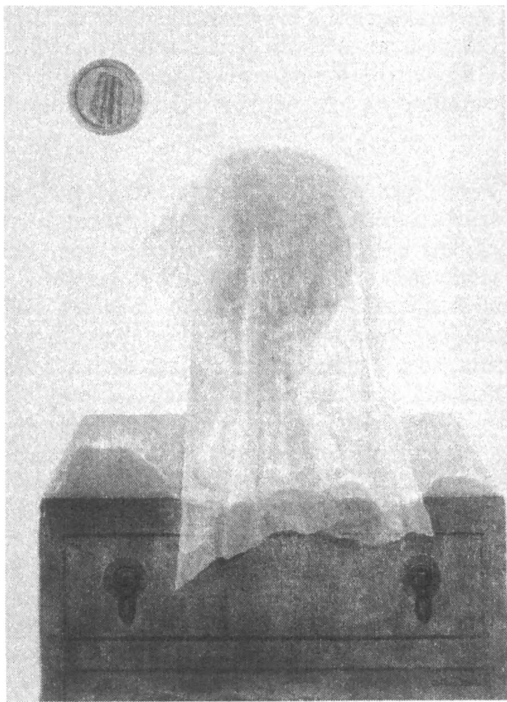
Huszonegy tanulónak az olvasás újságok, képeslapok nézegetését jelenti, tizennyolcan inkább könyveket, huszonötön könyveket és újságokat olvasnak. A legolvasottabb periodikumok: *Észak-Magyarország*, *Ifjúsági Magazin*, *Világ Ifjúsága*, *Nők Lapja*; az olyan ismeretterjesztő folyóiratok, mint amilyen a

Delta vagy az *Élet és Tudomány*, nem szerepelnek.

Legkedveltebb olvasmányaik az izgalmas, kalandos, pergő cselekményű, sok párbeszédet tartalmazó könyvek. Kedveltek a sci-fik, krimik, lányregények. A szerzők közül *Rejtőt*, *Vernét*, *Coopert*, *Szabó Magdát*, *Thury Zsuzsát*, *Szilvásit*, *Berkesit*, *Merle-t*, *Conan Doyle-t*, *Agatha Christie-t*, *Dumas-t* említik a legtöbben. Három tanulónak iskolai kötelező olvasmány a kedvence: az Egri csillagok, a Tóték, A Pál utcai fiúk. Néhányan nem konkrét művet vagy szerzőt irtak válaszként, hanem ilyesmit: „A szép, szerelmes, romantikus könyveket szeretem, a történelmi regényeket, a krimiket, a jó izgalmas könyveket” (másodikos kislány). Mindezért lehet-e lekezelően nyilatkozni izlésükről? Aligha. Miért lenne az bűn, ha érdekes, a figyelmüket lekötő olvasmányok tetszenek nekik? A felnőttek sem szeretik az unalmas könyveket. Az érdekes, jó könyvnek nem a nivós, tartalmas könyv az ellentéte, hanem az unalmas. (Ahogy ezt egy régebbi cikkében *Vitányi Iván* egyszer már megállapította.) Olyan korosztályukhoz szóló könyveket kell tehát írni, ami az ifjúsági irodalomból átvisszi őket „a túlsó partra”, a felnőttirodalom világába. Ezt már többen is megállapították, kérték, de eddig nem sok sikerrel.

Összegezve: a véletlenszerűen kiválasztott hatvanhat tanuló (akik az 1. számú kérdőívet töltötték ki) és a törzsolvasók (a 2. számú kérdőív kitöltői) könyvtárhasználata különbözik egymástól. Az utóbbiak gazdagabb családi könyvtárral, több saját könyvvel rendelkeznek, több könyvtár szolgáltatásait is igénybe veszik legalább hetente egyszer, többet és gyakrabban olvasnak. Ízlésük viszont alapvetően nem különbözik a többiekétől, mint ahogy az egész vizsgált mintáé sem más, mint a hasonló korú társaiké. A vizsgálat megerősíti több, más felmérés tapasztalatait.

A tanulók irodalmi ismeretei három évi tanulás után is szűkösek. Itt-ott ragadt meg bennük valami. Ez persze nem csak a harmadikosokra jellemző, hanem az elsősöknél is tapasztalható. A gyerekek általános iskolai tanulmányaik egy részén „átesnek”, mint egy hosszan tartó betegségen. A hiányos ismeretek pótlására a középiskolában már nincs lehetőség, nem is ez a feladata. Ámde a tanár a középiskolában akarva-akaratlan szembetalálkozik a problémával. Mit tehet ilyenkor? Vagy elnézi, hogy néhány tanítványa kinkeservesen birkózik a betűkkel, számokkal és ennek ellenére megki-

sérli megtanítani egy szakma elméleti alapjaira, vagy megáll a tananyaggal, és írni-olvasni-számolni tanítja őket. Esetleg külön foglalkozásokat szervez a számukra. Ezek tiszteletre méltó kezdeményezések, de nem hoznak igazi változást. A felzárkóztató foglalkozások sem igazán eredményesek. Amit nyolc év alatt nem sikerült megtanítani, azt heti pár órában aligha sikerül. A kevés óraszám sem teszi lehetővé, hogy a tanulók megszeressék az irodalmat. Az elsős csoportbontás biztató, de ezzel nem lehet a dolgot megoldottnak tekinteni. Érdekes, hogy a *FIAT-művek szakmunkásait képző is-*

kolában a közismereti tárgyakat négyszer akkora óraszámában tanítják, mint nálunk. Úgy lát-szik, ők hamarabb rájöttek, hogy alapozó tan-tárgyak eredményes elsajátítása nélkül szak-mát sem lehet igazán tanulni. Művelt munkás nélkül pedig nincs eredményes gazdálkodás, de gazdasági megújulás sincs.

Azt már sokan és sokszor leírták, hogy a szakmunkásképzés az oktatásügy állatorvosi beteg lova. Nem kellene mindannyiunk érde-kében végre meggyógyítani?

Benicsné Thuróczy Erika

Kérdezz – felelek

Egy könyvtáros kérdezi a gyermekek után járó pótszabadságról:

„A gyermekek után járó pótszabadság a szülés évében teljes mértékben megilleti az anyát, vagy csak a pótszabadság arányos része jár neki? Ha például az anya novemberben szülte meg a második gyermekét, első gyermeke pedig ugyanabban az évben töltötte be a harmadik életévét, abban a naptári évben a két gyermeke után teljes öt munkanap pótszabadságra vagy annak arányos részére jogosult?”

Válasz:

A Munka Törvénykönyve végrehajtási rendelete (Mt. V.) 47. paragrafusának (2) bekezdése (lásd a *Művelődési Közlöny* 1982. évi 11. számát) szabályozza a dolgozó nőt és a gyermekét egyedül nevelő apát – a tizennégy évesnél fiatalabb gyermekei után – megillető pótszabadságok mértékét. Egy gyermek után két, két gyermek után öt, három vagy több gyermek után kilenc munkanap jár évenként az érdekelteket megillető alapszabadságon és más jogcímen járó pótszabadságon felül.

Az Mt. V. 47. paragrafusának (3) bekezdése kimondja, hogy a dolgozó nőnek – az előbb említett, a (2) bekezdésben meghatározott pótszabadságon felül – az általa gondozott tizen-nyolc éven aluli és munkaviszonyban nem álló három gyermeke után évi két, minden további

ilyen gyermek után ugyancsak két-két, de évenként legfeljebb tizenkét munkanap pótszabadság jár. Ez utóbbi pótszabadság az anyát szintén az alapszabadságon és az egyéb jogcímen járó pótszabadságon felül illeti meg. A 47. paragrafus (4) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a (2) és (3) bekezdés alkalmazása szempontjából a gyermeket először születésének évében, utóljára pedig abban az évben kell figyelembe venni, amelyikben a tizennyolcadik, illetve a tizennegyedik életévét betöltötte.

A levélben példaként említett esetben tehát a születés évében az anyát két gyermeke után megilleti az öt munkanap pótszabadság. Ha történetesen az adott év novemberében a harmadik gyermekét szülte volna meg, és első gyermeke annak az évnek februárjában töltötte volna be a tizennyolcadik életévét (az anya gondozná őt és a gyermek munkaviszonyban nem állna), a második gyermek pedig a születés idején hároméves lenne, akkor az anya abban az évben gyermekei után $5 + 2 = 7$ munkanap pótszabadságra volna jogosult. A születés követő évben azonban ez a pótszabadság már öt napra csökkenne.

A szóban forgó pótszabadságokat a gyermekgondozási szabadság letelte után, az elmaradt szabadságok kiadásakor természetesen számításba kell venni.